

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Språkstörningar, vad är det?

En undersökning baserad på intervjuer med logopedier, talpedagoger samt specialpedagoger

Författare

Sussi Andersen

Annika Eriksson

Handledare

Camilla Ohlsson

Språkstörningar, vad är det?

En undersökning baserad på intervjuer med logopedier, talpedagoger samt specialpedagoger.

Abstract

Uppsatsen behandlar språkstörningar, och tar upp möjliga bakomliggande orsaker samt hur man kan underlätta för barn som lider av språkstörningar. Syftet är att skapa en förståelse kring språkstörningar och att ta reda på hur man kan underlätta för de barn som lider av språkstörningar. Vår undersökning är baserad på intervjuer med logopedier, talpedagoger och specialpedagoger som arbetar med språkstörda barn dagligen. Anledningen till att vi valde att intervjua personer från dessa yrkeskategorier är för att de har breda kunskaper om barn med särskilda behov.

Utifrån vår undersökning kan vi konstatera att uppkomsten till språkstörningar fortfarande är okänd, men det finns dock teorier som pekar på ärftlighet som möjlig bakomliggande orsak. Uppsatsen innehåller även tillvägagångssätt samt tips på hjälpmedel som kan underlätta för barn med språkstörningar.

Ämnesord:

Språkstörningar, språksvårigheter, språk, bakomliggande orsaker, hjälpmedel.

Innehåll

1. Inledning med bakgrund och syfte	4
1.1 Disposition.....	5
2. Forskningsbakgrund.....	6
2.1 Språkstörningar.....	6
2.2 Bakomliggande orsaker.....	7
2.3 Talspråksutveckling enligt Ann-Katrin Svensson.....	8
2.3.1 Spädbarnet.....	8
2.3.2 Ett år.....	8
2.3.3 Två år.....	8
2.3.4 Tre år.....	8
2.3.5 Fyra år.....	9
2.3.6 Fem år.....	9
2.3.7 Sex år.....	9
2.4 Språkets uppbyggnad.....	9
2.5 Hjärnan och kroppens funktion i samband med talet.....	11
2.6. Konsekvenser.....	11
2.7 Omgivningens påverkan.....	12
2.8 Att underlätta för barn med språkstörningar.....	13
2.9 Logopedier/talpedagoger/specialpedagoger.....	15
2.9.1 Begreppsdefinitioner.....	16
3. Problemformulering.....	17
4. Empirisk del.....	18
4.1. Urval.....	18
4.2 Metodval.....	18
4.3 Presentation.....	19
5. Resultat.....	20
5.1 Hur definieras ordet språkstörning?.....	20
5.2 Skillnader mellan språkstörningar och språksvårigheter?.....	21
5.3 Finns det några bakomliggande orsaker kring språkstörningar?.....	22
5.4 Hur kan man underlätta för barn med språkstörningar?.....	23
5.5 Försvinner språkstörningar med åren?.....	25
5.6 Kopplingar till andra diagnoser.....	26
6. Sammanfattning och analys.....	28
7. Diskussion.....	31
8. Sammanfattning.....	35
9. Referenslista.....	36
9.1 Internetreferenser.....	38

1. Inledning med bakgrund och syfte

I *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94)* (Utbildningsdepartementet, 2006) står det att ”alla som arbetar i skolan skall uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd”. Fortsättningsvis går det att läsa att ”läraren skall stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter”. Detta kan vara en svårighet att uppfylla om de som arbetar inom skolan inte har kunskap samt förståelse för vad en språkstörning innebär.

Under utbildningens gång har vi läst kurser som behandlar språkutvecklingen, men vi anser inte att vi fått någon kunskap angående språkstörningar. En av oss, skribenter, uppmärksammade under den verksamhetsförlagda utbildningen i en förskoleklass, att det fanns många barn som inte hade ett fullständigt utvecklat språk. Vi funderade över vad som kunde ligga bakom de svårigheter dessa barn hade med språket, och bestämde oss utifrån det att undersöka språkstörningar och vad som tros vara bakomliggande orsaker. Vi är väl medvetna om att de bakomliggande orsakerna är okända, men trots detta vill vi klargöra vilka möjliga orsaker som kan ligga bakom samt hur man som pedagog kan göra för att underlätta för de barn som har språkstörningar.

Då vi skribenter kommer att arbeta inom förskolan, anser vi att det är av stor vikt att få mer kunskap kring språkstörningar, då vi med stor säkerhet kommer att stöta på barn som antingen har språksvårigheter eller språkstörningar. Vi kan konstatera att vår undersökning har stor relevans även för övriga som arbetar inom skolans värld.

Vårt syfte med denna undersökning är att skapa en förståelse för vad det innebär att ha en språkstörning, samt ta reda på hur man kan underlätta för de barn som lider av språkstörningar. Undersökningen är baserad på intervjuer med logopedier, talpedagoger samt specialpedagoger som arbetar med språkstörda barn varje dag.

Med denna uppsats vill vi ta reda på vilka möjliga bakomliggande orsaker det finns kring språkstörningar. Vi vill även ta reda på vad vi som pedagoger kan göra för att underlätta för de barn som lider av språkstörningar, alltså barn som har någon form av störning i sin språkutveckling.

1.1 Disposition

Detta arbete kommer att inledas med en forskningsbakgrund, där vi presenterar forskning som behandlar språkstörningar, men även språkets betydelse som helhet. Därefter följer vår empiriska del där vi lägger fram och analyserar de resultat vi fått utifrån intervjuerna. Vi avslutar med en diskussion där vi ställer tidigare forskning mot våra egna resultat, samt våra tankar och de reflektioner som uppkommit under arbetets gång.

2. Forskningsbakgrund

I forskningsbakgrunden presenteras tidigare forskning som vi finner relevant för vår undersökning. Vi kommer bland annat att behandla definitionen av språkstörningar, möjliga bakomliggande orsaker samt hur man som pedagog kan underlätta för barn med språkstörningar.

2.1 Språkstörningar

Det finns en förskola i Örebro som arbetar med gravt språkstörda barn. Holmberg (1990) har sammanställt en bok som heter *Språkförskolan i Örebro*. De menar att hos barn med språkstörningar kan det finnas auditiva problem och med det menas att de har en svårighet med att tolka det de hört, trots att de har normal hörsel. De barn som har auditivt – språkliga problem har svårt att urskilja språkljud, exempelvis kan de ha svårigheter med att höra skillnad på ord som kjol och sol. Att ha ett nedsatt auditivt minne är en annan svårighet ett barn kan ha, vilket innebär att de har en försämrad förståelse för det talade språket. En språkstörning kan innebära ett försämrat ordförråd och grammatik samt språkljudssystem, alltså svårigheter med språkljud som finns i vårt språk.

Barn med språkstörningar som är ett samarbetsprojekt mellan Riksförbundet DHB (döva, hörselskadade och språkstörda barn) och Afasiförbundet/Talknuten. De menar att för att förstå vad en språkstörning är, så måste man först förstå vad som menas med språk. Det är lätt att blanda ihop ord som språk, tal och kommunikation, men *Barn med språkstörningar* beskriver orden var för sig. De förklarar att talet är det som kommer ur munnen, och att kommunikationen kan vara ett språk för sig, som inte kräver något tal utan istället kan bestå av kroppsspråk, tecken och gester. Vidare så skriver de att barn med språkstörningar ofta har svårigheter med någon av delarna. Många gånger är det en kombination av alla delar (www.sprakstoring.org). Men Nettelbladt och Salameh (2007) poängterar att språkstörningar är vanligast i den fonologiska delen.

Ors och Nettelbladt (1999) tar upp att barn med språkstörningar ofta har bristande förmåga att kunna anpassa sig efter en samtalssituation. Detta för att de har svårigheter med att hålla den röda tråden i ett fortlöpande samtal. Vidare menar de att sex till åtta procent av barn i förskoleåldern har någon form av störning i sin språkutveckling. Detta visar studier som är

gjorda världen över. Grav språkstörning drabbar dock endast en procent. Vidare har de kommit fram till att de i högre grad är pojkar än flickor som drabbas av språkstörningar.

Det finns även olika grader av språkstörningar. Detta är något som Nettelbladt och Salameh (2007) tar upp i *Språkutveckling och språkstörning hos barn*. De skriver att en lätt språkstörning innefattar uttalsproblem, och att detta kan vara av övergående natur. Vidare finns det måttlig språkstörning som innebär större problem med fonologin samt grammatiken. Därefter finns det grav språkstörning och mycket grav språkstörning som innebär omfattande problem och svårigheter med alla delar i språket.

2.2 Bakomliggande orsaker

Orsaken till språkstörningar är fortfarande okänd. Många forskare har dock teorier som tyder på att språkstörningar kan vara ärftliga. Enligt en rapport från Mun-H center så finns det ofta fler i familjen till ett barn med språkstörningar som har haft problem med språket eller med läs och skrivinläringen (www8.vgregion.se). Forskningen om språkutvecklingen har inte vidareutvecklats då detta är något som även Permer (1987:75) tar upp i *Barnet och det talade språket*. Hon menar att ”i enstaka fall kan det visa sig att flera släktingar också haft långsam språkutveckling.” Permer belyser även vikten av trygghet samt språklig stimulans av omvärlden. Om barnet inte stimuleras kan detta leda till att barnet uttrycker sig på olika sätt för att förmedla sina känslor, exempelvis genom fysiskt våld eller genom att inte använda sig av några uttrycksformer alls. Enligt Holmberg (1990:17) kan bakomliggande orsaker till språkstörningar ha kopplingar till miljön, arvet, eller till en skada i hjärnan som medför svårigheter att hantera språket. De tar även upp öroninfektioner som en orsak till språksvårigheter, då det innebär en hörselnedsättning. ”Enkla förklaringar till komplicerade ting är sällsynta och för de flesta av de gravt språkstörda barnen kan vi inte säkert peka ut någon eller några faktorer som direkta orsaker till störningen”.

Enligt ABC Logopedtjänst kan språkstörningar bero på att ”organisationen av språket i hjärnan” är påverkad. De tar även upp att orsakerna bakom språkstörningar är okända, men att forskning tyder på att en del kan vara ärftligt. Kanske är det någon i slakten som har haft eller har en språkstörning. Det finns teorier som påstår att barnen kan ha svårt att minnas språkljud, detta är en följd av ett begränsat arbetsminne. I ovanliga fall kan det finnas kopplingar till graviditeten och förlossningen ifall komplikationer har uppstått, eller så kan barnet ha varit

utsatt för ett trauma (www.abcllogopedtjanst.se). Rantala (1995-02-02) hävdar i sin artikel att Lingebrant anser att grava språkstörningar bland barn har ökat med åren för att samhället har förändrats och att det ställs högre språkliga krav.

2.3 Talspråksutveckling enligt Ann-Katrin Svensson

Barnet, språket och miljön (1998)

2.3.1 Spädbarnet

Redan från första början är spädbarnet inställt på att kommunicera. Spädbarnet är lyhört för både röstläge, språkmelodi, toner samt enskilda ljud. Få timmar efter födseln reagerar barnet genom rörelser på språkets rytm. Barnet lär sig känna igen sin mammas och pappas röster. Samtal sker i form ögonkontakt. Det lilla barnet förmedlar känslor och behov genom gråt och skrik. Joller förekommer till stor del.

2.3.2 Ett år

Barnets första ord uppkommer mellan nio månader och ett år. Barnets aktiva ordförråd består av två till fem ord. Joller övergår till obegripliga ord. De första orden är instabila och svåra för omgivningen att förstå. Vid 18 månader har barnet 25-50 ord. Barnet förstår små hänvisningar, som exempelvis "hämta bollen!".

2.3.3 Två år

Vid två års ålder kan barnet anpassa sitt språk på olika sätt. Barnet använder språket alltmer och förstår mer än de kan uttrycka. Om barnet inte gör sig förstådd ändrar de sitt uttryckssätt. Barnet imiterar vuxnas tal och ord, dock kan det vara obegripligt att förstå för dem som inte varit i kontakt med barnet tidigare. Barnet har ett aktivt ordförråd på 200-300 ord.

2.3.4 Tre år

Barnet talar om vad det vill och berättar gärna. Barnet har inte fullkomlig kontroll på talapparaten, men talar gärna mycket även om språkljuden inte är helt korrekta. Treordssatsen är vanlig. Barnet repeterar, frågar och lyssnar utifrån sig själv och sina egna upplevelser, men

har dock svårt för att sätta sig in i andras situationer. I denna ålder är barnets språk ofta tvekande och hackande. Stamning kan förekomma, men det försvinner oftast. Det aktiva ordförrådet ökar markant.

2.3.5 Fyra år

Barnet talar oftast rent. Främmande människor förstår huvudsakligen 80 % av det barnet säger. Barnet har lärt sig att anpassa sitt språk efter samtalspartnern. Tidsuppfattning och prepositioner samt ordböjningar blir allt mer korrekta om barnet har en normal språkutveckling. Barnet experimenterar med orden och har en stor språklig och social förmåga när det kommer till att uttrycka sig. Rim och ramsor är vanligt förekommande. Vid fyra års ålder kan barnet tala samtidigt som de är aktiverat. Detta är ett tecken på att språket kommer av sig själv och inte behöver någon större koncentration.

2.3.6 Fem år

Barnet anpassar sig efter samtalspartnern, och kan leka rollekar som leder till ett längre och mer givande samtal sinsemellan. Barnet har ett ordförråd som är bredare passivt än aktivt. Vid fem års ålder kan de redogöra och återberätta vad de sett och hört, samt följa med i längre berättelser och historier.

2.3.7 Sex år

Vid sex års ålder händer mycket med språket. Barnet har ett lekfullt och aktivt språk, där intresse för svordomar, rim och ramsor samt slang är stort. Många barn har ett stort intresse för det skrivna språket, och kan även läsa enstaka ord. Det aktiva ordförrådet består nu av 1600-2000 ord, medan det passiva ordförrådet består av 14000 ord. Med det passiva ordförrådet menar man ord som förstås men inte uttrycks verbalt, medan det aktiva ordförrådet innehåller de ord som barnet använder verbalt.

2.4 Språkets uppbyggnad

Ors och Nettelbladt (1999) tar upp talets olika nivåer i *Barn som är annorlunda*. Den första nivån är fonologi, som handlar om språkljuden samt dess rytmiska aspekter. Nästa nivå är grammatiken, vilken innefattar hur orden böjs och kombineras för att bilda satser. När det sedan kommer till ordens betydelse och innehåll, kallas dessa nivåer för semantiska och

lexikala. Vidare beskriver de den sista nivån, som är den pragmatiska. Den pragmatiska nivån innefattar kommunikationsförmågan och själva användandet av språket.

Arnqvist (1993:17) menar i *Barns språkutveckling* att kommunikationen är en viktig faktor i barnets utveckling. Små barn använder sig av språket för att förmedla olika budskap, exempelvis för att uttrycka sina behov, känslor och attityder. Roos (2006) som har skrivit *Dövhet och hörselnedsättning* anser att barn som växer upp i trygga miljöer och i socialt samspel med andra människor har en fördel då detta underlättar deras språkutveckling. Som vuxen har man ett stort ansvar i att stimulera barnets språkutveckling. I *Barn med behov av särskilt stöd* skriver Rygvold (2001:190) att samspel och kontakt med andra är avgörande för språkets utveckling. Språket utgör en självkänsla och identitet. Att kunna använda och äga ett språk är avgörande för den kognitiva och emotionella samt sociala utvecklingen.

Språkets tre centrala dimensioner är innehåll, form och användning. Dessa tre måste fungera och finnas för att få ett fullärdat språk. Det är viktigt att språket får ett betydande innehåll, för att skapa en förståelse för ord och ordkombinationer. Formen och strukturen är uppbyggd av tre komponenter, såsom fonologiska system, morfologi och syntax. Genom att ha en form och struktur menar Rygvold (2001:191) att barnen har kunskap om ordens uppbyggnad och betydelse, samt ordkombinationer. Den tredje dimensionen innebär att man ska kunna använda och anpassa språket beroende på vilka individer man samtalar med, och beroende på situationen.

Helheten av kommunikation, språk, situation och socialt samspel är av avgörande betydelse för att de ska lära sig förstå och förmedla språkliga yttranden – tillägnar sig ordens mening och grammatiska regler som de kan använda för att kommunicera på sådant sätt att andra förstår dem. (Rygvold, 2001:191)

Vidare skriver Rygvold att om dessa tre dimensioner inte fungerar tillsammans kan det innebära att barnet inte har kunskap om vad ord betyder eller hur det är uppbyggt, detta leder då till att det är svårt att få en förståelse av helheten, och med andra ord så fattas det en ordförståelse. En annan författare som tar upp avsaknaden av ordförståelse är Bodin Bratlie (1996), hon benämner detta som en dold språkstörning. Blom och Sjöberg (2000) menar att barn med språkstörningar ofta har svårt med motoriken, minnet, koncentrationen samt perceptionen. Petersson (1998) beskriver vikten av att ett barn med språkstörningar bör uppleva språk och handling tillsammans för att få stöd i sin begreppsutveckling.

2.5 Hjärnan och kroppens funktion i samband med talet

Arnqvist (1993) skriver i *Barns språkutveckling* att barns språk utvecklas främst i förskoleåldern och att detta är en kritisk period då hjärnan har sin största utveckling. I *Vägen till språket* tolkar Centerheim-Jogeroth (1998) utvecklingen av talet. Hon skriver att när barn lär sig tala härmar de oftast de vuxnas tal, detta innebär att hörseln har stor betydelse för språkutvecklingen. För att kunna kontrollera ljudvågor och behärska sina talrörelser är det viktigt att man har ett väl fungerande återkopplingsystem. Vidare menar författaren att ett bra samspel mellan beröring, rörelseförmågor i mun och svalg och i struphuvudet är grundläggande för att kunna tala. Gunnemark (1996) som har skrivit boken *Konsten att lära sig språk* har samma uppfattning som Centerheim-Jogeroth. Gunnemark (1996:97) hävdar också att barn har en fördel då de lär sig språk genom att höra och härma. Men som Centerheim-Jogeroth poängterar, är det en viktig förutsättning att de har en bra hörsel för att kunna utveckla talet. Det är även av stor vikt att musklerna i talorganen fungerar samt samarbetar för att talet ska utvecklas. För detta krävs mycket träning, och barnen behöver hjälp för att lära sig tala rent och få ett bra uttal. Det är viktigt att barn får stöd och hjälp i de tidiga åren under sin språkutveckling.

Centerheim-Jogeroth (1998:11,12) talar om uppkomsten till talet på följande vis. Stämbanden i struphuvudet tvingas att öppna sig då luften strömmar ut från munnen, detta bildar i sin tur ljud, alltså ljudvågor. En människas talkommunikation uppkommer då tankar bildas i hjärnan, vilket i sin tur leder till att hjärnan sänder ut nervimpulser via motoriska nerver och ut i talapparaten. Ljudvågor bildas då till meddelande som mottas av lyssnarens öra, som därefter ombildas till nervimpulser. Meddelandet tolkas sedan av lyssnarens hörselnerv.

2.6. Konsekvenser

Gillberg och Ödman (1994:27) skriver att det är svårt att ”finna barn eller vuxna med dyslexi, som inte haft någon form av tal- och språkstörning under uppväxttiden.” Med tal- och språkstörningar menar Gillberg omogen artikulation, försenad talutveckling, dåligt ordförråd, minne och stamning. Vidare skriver han att dessa problem oftast gått att upptäcka flera år innan personen i fråga har diagnostiserats med dyslexi.

Permer (1987) menar att barn som lider av språkstörningar i förskoleåldern och inte blir av med det har svårt för att lära sig läsa och skriva när de sedan börjar i skolan. Hon menar att

det är omöjligt eftersom de inte kan lära sig att läsa och skriva ord som de inte kan uttala. I motsats till Permer menar Svensson (2005) att vissa barn lär sig läsa först och att detta i sin tur underlättar deras verbala språkinläring.

Bodin Bratlie (1996) uppmärksammar att det kan finnas dolda språkstörningar hos de elever som ska lära sig läsa och skriva. Detta kan då få negativa följder eftersom det är svårare att upptäcka dolda språkstörningar, som endast yttrar sig i samband med läsning och skrivning. Svensson anser (1998) att barn med dyslexi saknar fonologisk medvetenhet, alltså med andra ord så saknar de en medvetenhet om språkljud. En studie från socialstyrelsen visar även kopplingar mellan språkstörningar och ADHD. Utifrån undersökningen kom de fram till att mellan 16 och 37 procent av barnen med språkstörningar även var diagnostiserade med ADHD (www.socialstyrelsen.se).

Blom och Sjöberg (2000) skriver att det kan vara svårt att sätta diagnosen språkstörning, då det ofta kan misstas för en försenad språkutveckling. Det är vanligare att det finns språkstörningar hos förskolebarn än skolbarn, då skolbarnen ofta får huvuddiagnoserna ADHD, dyslexi eller utvecklingsstörning. De som utför utredningar bör ha god kunskap om språkstörningar, annars finns risken att barnet i fråga utreds med fel metoder, vilket i sin tur kan innebära en felaktig bedömning. Nettelbladt och Salameh (2007) poängterar att det krävs mer än ett enkelt språktest för att diagnostisera barn med språkstörningar. De anser att samtal med föräldrarna är nödvändiga för att få uppgifter om barnets språkliga förmåga. Petersson (1998:167) skriver ”att särskilja barn med gravare tal- och språkstörningar från barn med lindrig eller måttlig försening kan många gånger vara svårt”.

Det finns även en annan form av språkstörning, som heter Afasi. Afasi är en hjärnskada som påverkar språket. Afasi kan orsakas genom en stroke, hjärtinfarkt, traumatiska skador eller hjärnblödning. Även denna form av språkstörning kan vara svår för omgivningen att förstå, då detta kan vara ett osynligt handikapp (www.afasi.se). Blom och Sjöberg (2000) nämner även afasi, men framhäver att detta är mycket ovanligt hos barn.

2.7 Omgivningens påverkan

Söderbergh (1979:84) anser att vuxna bör använda sig av medvetna sätt för att locka barn till dialoger. Hon menar även att det är viktigt att utmana och stödja barnen i dialogen. ”Den

vuxne med sin större överblick och sitt omedelbara ansvar förbereder alltså barnets *framtida* språkliga behov på ett sätt som andra barn inte kan göra.” Svensson (2005) framhäver att det är viktigt att man som pedagog belyser föräldrarnas ansvar i deras barns språkutveckling. Söderbergh (1979:85) tar upp Skinners tankar om detta då han anser att språket utvecklas ”genom att slaviskt imitera omgivningens språk.” Söderbergh (1979) håller dock inte med Skinner, då hon menar att man som vuxen skapar miljöer som utvecklar barnens språkinläring. I Lpo94 (2004:17) står det att ”läraren skall utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande”.

ABC Logopedtjänst tar upp föräldrars oro, då de anklagar sig själva för att ha orsakat barnets språkstörning genom att ha gett dem felaktig språklig stimulans. Detta är något ABC Logopedtjänst motsäger, då de menar att människor är programmerade till att lära sig språk. Språkstörningar är inte beroende på hur mycket språkträning vi fått, utan det är en förutsättning som funnits med sedan födseln (www.abcllogopedtjanst.se). Detta är något som även Blom och Sjöberg (2000) tar upp, då de nämner föräldrars oro och skuld känslor. Föräldrar till barn med språkstörningar känner ofta frustration, då de upplever att det inte finns tillräcklig kunskap inom området. Hellman (2006-06-05) tar upp en undersökning av barn med språkstörningar utförd av forskare vid Folkhälsans forskningscentrum, där det bland annat framkom att barn med språkstörningar kan få en förbättrad språkutveckling genom rätt stimulans.

Blom och Sjöberg (2000) anser att det är viktigt att visa respekt och förståelse för barn med språkstörningar. Vidare menar de att det är av stor vikt att omgivningen har kunskap om språkstörningar för att kunna hjälpa och stötta de barn som har språkstörningar. Detta medför i sin tur en trygghet och ökad självkänsla hos barnen, som bara vill vara som alla andra barn. Petersson (1998) poängterar att om föräldrar har för stora krav och förväntningar på sina barn, så kan det leda till att barnen mister tilliten till sig själva. Barnen vågar inte ta för sig, och blir istället tysta. Vidare går det att läsa i Lpo94 (2004:17) att ”läraren skall stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan”.

2.8 Att underlätta för barn med språkstörningar

I Rantalas (1995-02-02) artikel som handlar om en logoped i Höganäs tar man upp vikten av att upptäcka en språkstörning i så tidig ålder som möjligt men även att som pedagog ger

barnet tid för att uttrycka sig. Söderbergh (1979) menar att det är viktigt att i ett tidigt stadium ge barnet kunskap om tidsuppfattning, det vill säga en förståelse för nu och då, gårdag och morgondag. Söderbergh menar att det är det verbala språkets unika och specifika uppgift. För att inte fastna i användningen av kroppsspråket menar Söderbergh att det därför är viktigt att skapa en tidsuppfattning för det lilla barnet. Blom och Sjöberg (2000) anser precis som Söderberg att det är viktigt att arbeta med tidsuppfattning, då detta ofta är en svårighet för barn med språkstörningar.

Söderbergh (1979:66) menar att man med hjälp av språklekar kan underlätta för barn med språkstörningar. ”En speciell form för ritualiserad språklek är den utantillärda dialogen, där barnet tränas att reagera på vissa stickord eller fraser”. Söderbergh anser att språklekar, såsom rim och ramsor och tittut lekar, är ett bra sätt för att underlätta barns talspråksinläring. Lekar som ”peka, titta och benämna” leken har visat sig bidra till barnets tidiga talspråks- och vokabulärs tillväxt.

Svensson (2005) tar även upp vikten av att läsa för sina barn. Hon anser att detta stimulerar den språkliga utvecklingen hos barnen, då man kan låta barnen återberätta vad dem hört. Men förutom att läsa för sina barn kan man även titta i bilderböcker eller tala om bilder, och titta på tv och kommentera vad man ser. Sammanfattningsvis vill Svensson poängtera vikten att återberättandet.

Bodin Bratlie (1996) menar att det är viktigt att man skapar goda förutsättningar för barn när det kommer till språkutveckling. Vidare skriver hon att det är av stor vikt att barnen vågar använda sitt språk, eftersom att ett rikt talspråk underlättar när det är dags att utveckla läs- och skrivförmågan. Bodin Bratlie anser att man med hjälp av kroppsspråket kan frigöra de barn och elever som är tillbakadragna. Leken är av stor betydelse, exempelvis rollekar där blyga barn får chansen att gå in i roller där de vågar ta för sig. Bratlie anser att sånglekar, rörelseramsor och rörelselekar är till stor hjälp då barnen ska utveckla förståelse för ord och språk. Petersson (1998) anser att barn med språkstörningar får större möjligheter att leka och våga uttrycka sig när de befinner sig i en mindre grupp. Enligt Svensson (1998) kan man arbeta med språklekar för att underlätta barns språkinläring, som exempel ger hon bland annat räkna ljud i ord, identifiera ljud i ord och rimma. För att barn ska kunna lära sig rimma krävs att barnen kan isolera och avskärma vissa språkljud. Andra författare som tar upp om

barns inläring är Dahlgren m.fl (1999:69). De menar att ”de lär sig på olika sätt och behöver därmed olika slags stöd för sin inläring”.

Blom och Sjöberg (2000:133) anser att datorn är det bästa och viktigaste redskapet när det kommer till att underlätta för barn med språkstörningar. De framhäver även att datorn i synnerhet fungerar som hjälpmedel för yngre barn, då ungdomar behöver andra träningsprogram ”som passar deras intressen och deras personliga mognad”. För de barn som inte kan uttrycka sig verbalt är datorn ett bra redskap då den fungerar som ett samtalshjälpmedel, då den skrivna texten förvandlas till tal. Många barn som lider av språkstörningar har även ett dåligt korttidsminne, då kan en bandspelare vara till stor nytta. Barn som går i skolan kan exempelvis spela in frågor, svar samt funderingar för att lättare komma ihåg vad de vill förmedla. Vidare tar de upp att tecken som stöd är ett bra hjälpmedel. Tecken som stöd är inte ett eget språk såsom de dövas teckenspråk, utan fungerar som enstaka glosor, som förstärker nyckelorden när man talar, för att underlätta kommunikationen. De nämner även talböcker och kassettböcker som ett bra verktyg, då skriven text kan vara svår att läsa.

Petersson (1998) anser att ett aktivt användande av bilder, gester samt tecken kan underlätta förståelsen hos språkstörda barn. Vidare menar hon att ett bra stöd för arbetsminnet är att använda sig av fotografier och samlat material. Hon anser också att en användning av rytmik och rörelselekar är positivt för utvecklingen av språket, och som exempel nämner hon sånger, ramsor samt ljudlekar. Petersson anser även att det är viktigt att stimulera det visuella, detta kan man förslagsvis göra genom att använda sig av flanobilder, för att illustrera det man vill förmedla. Petersson (1998) tar upp vad man som lärare bör tänka på i mötet med språkstörda barn. Hon påpekar vikten av att tala tydligt, invänta svar och ge barnen tid till eftertanke, ställa enkla frågor och inte ge för svåra instruktioner samt att använda sig av konkret material.

2.9 Logopedier/talpedagoger/specialpedagoger

Som logoped arbetar man dagligen med bland annat, språk-, tal-, röst- och kommunikationsstörningar. En logoped undersöker, bedömer och behandlar patienter som har svårigheter inom språket. De försöker även hitta bakomliggande orsaker, för att kunna ge patienten en lämplig behandlingsmetod. En logopeds huvudsakliga arbetsuppgifter är dyslexi,

röstproblematik, stamning, afasi, sväljningssvårigheter samt försenad eller avvikande språkutveckling hos barn.

För att kunna bli talpedagog måste man ha en pedagogisk utbildning i grunden, såsom lärare eller förskollärare. Som komplettering krävs sedan en specialpedagogutbildning som riktar sig mot tal- och språkutveckling. Skillnaden mellan logoped och talpedagog är att man som logoped har en medicinsk utbildning (www.studentbiblioteket.se). För att arbeta som specialpedagog krävs en specialpedagogisk påbyggnadsutbildning. Som specialpedagog arbetar man inom förskolan och skolan för att hjälpa barn och elever i behov av särskilt stöd (www.ams.se).

2.9.1 Begreppsdefinitioner

Fonologi- vetenskapen om språkens ljudstruktur

Syntax- satslära

Pragmatik- läran om språkets användning (www.ne.se)

Nettelbladt och Salameh (2007:15) definierar språkstörningar som ”störd språkförståelse kombinerat med störd språklig uttrycksförmåga”.

Socialstyrelsen definierar språkstörningar med att ;

störningar av den normala språkutvecklingen som uppträder i de tidigaste utvecklingsstadierna [...] Dessa tal- och språkstörningar är ofta följda av andra störningar såsom inlärningssvårigheter, kontaktsvårigheter, känslomässiga svårigheter och beteendestörningar. (www.socialstyrelsen.se)

3. Problemformulering

Vilka orsaker ligger bakom språkstörningar hos barn i förskolan?

Hur kan man som pedagog arbeta för att underlätta för barn med språkstörningar?

4. Empirisk del

I detta avsnitt presenteras vårt urval samt hur vi har gått tillväga i form av metodval. Därefter följer en presentation av informanterna.

4.1. Urval

Vi har valt att undersöka vår problemformulering med hjälp utav kvalitativa intervjuer med talpedagoger, logopedier och specialpedagoger från tre olika kommuner. Anledningen till detta är för att se om de har olika erfarenheter och synsätt vad gäller barn med språkstörningar. Kanske har de olika tillvägagångssätt för att möta och hjälpa barn med språkstörningar? Och kanske har de uppmärksammat olika bakomliggande orsaker till uppkomsten av språkstörningar? Vi valde dessa yrkeskategorier, då de möter barn med språkstörningar. Undersökningen började med att vi tog reda på om det fanns logopedier, talpedagoger och specialpedagoger i de närliggande kommunerna. Vi insåg snabbt att det var svårt att få tid till intervjuer, då de ofta var upptagna och uppbokade. Efter många samtal, fick vi slutligen tid till intervjuer med sju personer som arbetar med språket och stöter på språkstörningar hos barn dagligen. Vi valde intervjuer som metod, eftersom vår undersökning bygger på frågor som kräver svar, och dessa svar kan vi inte få genom observationer.

4.2 Metodval

Vi förberedde oss genom att formulera frågor med anknytning till språkstörningar utifrån vår problemformulering och forskningsbakgrund. När vi bokade tid för intervju, påpekade vi att vi tänkte använda oss papper och penna för att anteckna, samt av bandspelare för att spela in det som sades. Vi klargjorde även att inspelningarna bara var ett hjälpmedel, då det annars kan vara svårt att få med allt som sägs under intervjuens gång. Detta är något även Denscombe (1998) påpekar vikten av, då han menar att det kan vara svårt att få med allt som sägs om man inte använder sig av bandspelare. De intervjuade fick inte frågorna i förväg, eftersom vi inte ville inte riskera att de hade diskuterat frågorna med andra innan intervjun ägt rum. Intervjuerna varade i cirka 30 minuter och ägde rum i de intervjuades arbetsrum. Under intervjuernas gång kom det även följdfrågor vilket medförde att vissa av frågorna som finns med i resultatet inte är besvarade av alla informanterna. Informant B och C intervjuades samtidigt, vilket ledde till att de svarade gemensamt på en del frågor.

4.3 Presentation

Informant A är i 55-årsåldern och är i grunden förskollärare. För tio år sedan vidareutbildade hon sig till specialpedagog, och arbetade under en kortare period på särskola, och därefter utbildade hon sig till talpedagog. Hon arbetar nu som talpedagog på två skolor i en större kommun.

Informant B är i 50-årsåldern och är i grunden förskollärare. Hon är sedan tio år utbildad specialpedagog och arbetar nu på en språkförskola tillsammans med pedagog C.

Informant C är i 60-årsåldern, och har arbetat som talpedagog i tjugo år. Pedagog B och C arbetar tillsammans på en förskola för gravt språkstörda barn. På förskolan finns endast sex barn i åldrarna tre till sex.

Informant D är i 50-årsåldern och var även hon förskollärare i grunden. Hon är utbildad specialpedagog och talpedagog, men arbetar nu som talpedagog i en mindre kommun. Hon ansvarar för hela kommunen, då hon är den enda talpedagogen.

Informant E är i 35 årsåldern och är nyexaminerad logoped. Hon har arbetat i ett halvår.

Informant F är i 55-årsåldern och är i grunden förskollärare. Hon är nu utbildad specialpedagog, och har arbetat som det i elva år.

Informant G är i 40-årsåldern och har arbetat som logoped i över tjugo år. Hon har arbetat på olika ställen, såsom sjukhus och barnhabilitering.

5. Resultat

Nedan följer våra resultat. De presenteras med utgångspunkt från intervjufrågorna tillsammans med de svar vi fick från informanterna. Vi har valt att framföra varje informants svar för att förtydliga vårt resultat utifrån intervjuerna. De spontana frågor som uppkom, har vi valt att presentera även om det inte finns någon förankring till vår forskningsbakgrund.

5.1 Hur definieras ordet språkstörning?

Informant A beskriver språkstörningar som uttalsproblem, problem med förståelsen samt svårigheter med det expressiva språket, alltså problem med att uttrycka sig. Vidare så säger hon att språkstörningar kan skilja sig i omfattning. Man kan ha allt från en lättare språkstörning till grava språkstörningar.

Informant B och C menar att språkstörningar handlar om att man har svårigheter med det pragmatiska och det grammatiska.

Informant D menar att en språkstörning är när man har ett handikapp i att kunna uttrycka sig. Vidare säger hon att många tar fel, och tror att språkstörningar handlar om att man inte kan tala rent, men hon förklarar att det handlar om svårigheter med att förstå språket och att kunna uttrycka sig. Hon säger också att det finns olika grader av språkstörningar, som sträcker sig från lätta till grava.

Informant E säger att hon ”inte på rak arm kan förklara vad ordet språkstörning betyder”. Men säger sedan att hennes definition är när man inte kan hantera språket.

Informant F menar att en språkstörning kan vara en avvikelse eller en försening. Hon säger också att hon mött olika tolkningar av vad ordet betyder, och att språkstörningar kan innefatta en hel del.

Informant G menar att en språkstörning är en avvikande språkutveckling, vilket kan innebära problem med grammatiken, ordförrådet, uttalet samt pragmatiken. Tonvikten kan ligga på stora svårigheter med att förstå eller att uttrycka sig, men det kan även vara alla delar.

5.2 Skillnader mellan språkstörningar och språksvårigheter?

Informant A anser att där är stor skillnad på de olika begreppen. ”Språkstörning är en definierad svårighet som ligger i språket [...] och språksvårigheter kan ju bara betyda att man har svårt att förstå språket för att man inte har lärt sig språket, exempelvis att man har ett annat modersmål”. Hon säger även att när det bara rör sig om uttalsproblem, så kan det vara en språksvårighet och behöver inte vara en språkstörning.

Informant B förklarar att om man bara har svårigheter med uttalet, så behöver det inte betyda att man har en språkstörning.

Informant C menar att språkstörningar är gravare än språksvårigheter. Vidare säger hon att språkstörningar är det samma som ett språkhandikapp. Hon påpekar även att förseningar i språket är lättare att justera.

Informant D menar att språksvårigheter är en lättare form, då man ofta förstår men har svårare för att uttrycka sig. Hon säger också att man med rätt stimulans och träning kan bli av med sin språksvårighet.

Informant E säger att en språkstörning är tyngre än en språksvårighet. Hon säger också att man kan bli av med språksvårigheter genom träning, medan man aldrig kan bli av med en språkstörning helt.

Informant F anser att språkstörningar är allvarligare än språksvårigheter. Hon nämner som exempel barn som är flerspråkiga, och säger att de kan ha svårigheter med språket, men att det inte innebär att de lider av en språkstörning. Vidare anser hon att båda begreppen används ”slarvigt”, och att det kan leda till att vissa har svårt för att se skillnaderna.

Informant G menar att en språksvårighet är ett större begrepp, och säger att man kan ha språkliga svårigheter som invandrare då man inte behärskar det svenska språket, medan en språkstörning är något som är medfött.

5.3 Finns det några bakomliggande orsaker kring språkstörningar?

Informant A tror att det finns bakomliggande orsaker, och nämner biologiska samt ärftliga orsaker till uppkomsten av språkstörningar. Hon menar även att det kan bero på brist på stimulans, men påpekar att detta då ska vara i extrema fall, då absolut ingen stimulans har förekommit under viktiga perioder i språkutvecklingen. Hon nämner även traumatiska upplevelser från krig som exempel på extrema fall. Vidare poängterar hon att för lite stimulans av föräldrar inte kan leda till språkstörningar, möjligtvis till enklare språksvårigheter.

Informant B säger att det enda man vet säkert är att det kan vara ärftligt. Hon berättar även att flera av deras barn på språkförskolan har genomgått omfattande utredningar, men att det inte har gått att kartlägga orsakerna kring deras språkstörningar. Vidare förklarar hon att språkstörningar inte kan uppkomma av för lite stimulans i hemmet, möjligtvis kan barnet få ett försämrat språk, men inte språkstörningar. Hon påpekar även att ett annat modersmål inte kan vara en bakomliggande orsak till språkstörningar, utan då handlar det om en språksvårighet.

Informant C menar att i de flesta fall har någon i familjen språkstörningar, det kan vara ett syskon eller någon annan i släkten, men oftast är det pappan som har eller har haft det. Hon håller med informant B i att störningar inte kan orsakas av för lite stimulans, vidare säger hon att det istället kan ligga till grund för förseningar och outvecklad förmåga.

Informant D säger att det ofta är genetiskt, alltså att det finns någon i släkten som lider av språkstörningar. Det kan även vara en förlossningsskada och i vissa fall vet man inte vilka orsaker som ligger till grund för språkstörningen. Men när man talar om språksvårigheter så kan miljön och för lite stimulans samt pedagogik vara bakomliggande orsaker. Hon anser inte att språkstörningar kan orsakas av för lite stimulans från föräldrarnas sida, men däremot kan för lite stimulans försvåra för de barn som redan har språkstörningar.

Informant E säger att hon inte tror att det är någon som vet vilka orsaker som kan ligga bakom språkstörningar. Vidare säger hon att hon tror att det finns lite olika teorier, såsom miljö och arv, men hon säger också att det idag inte finns någon forskning som kan fastställa

vilka de bakomliggande orsakerna är. Informant E säger även att hon inte tror att språkstörningar kan orsakas av för lite stimulans hemifrån.

Informant F säger att det finns en hel del bakomliggande orsaker. Hon nämner arv, barn som är födda för tidigt, barn med diagnoser, utvecklingsstörda barn, barn med nedsatt hörsel, senmotorisk utveckling alltså munmotoriken, brist på stimulans, skador i hjärnan, olika syndrom samt flerspråkighet. Därefter säger hon att det ofta är en kombination, och att det sällan bara är en av ovanstående orsaker. Hon tror även att språkstörningar kan bero på för lite språklig stimulans av föräldrarna. Hon förklarar det med att barn idag ofta sitter framför teven och datorn och att föräldrarna inte har tid med sina barn, vilket medför försämrad kommunikation.

Informant G anser att den dominerande orsaken är ärftlighet, men att man ibland kan finna andra faktorer såsom för tidigt födda barn, syrebrist i samband med förlossningen samt utvecklingsstörning. Vidare nämner hon barn med hjärnskador, där mamman har varit missbrukare som en bakomliggande orsak. Hon anser inte att språkstörningar kan orsakas av för lite stimulans hemifrån, däremot menar hon att man kan märka skillnad på ordförrådet beroende på hur mycket stimulans man fått från omgivningen. Hon vill även poängtera vikten av omgivningens betydelse för språkets utveckling.

5.4 Hur kan man underlätta för barn med språkstörningar?

Informant A förklarar att hon samarbetar med logopedier som gör djupare utredningar och tillsammans bedömer de språkstörningens grad. Därefter lägger de upp strategier och strukturerar undervisningen så att den anpassas efter individen i fråga. Ibland använder de sig av bilder för att underlätta. Då det exempelvis endast rör uttalsproblem så tränar de det, och när det rör sig om förståelsen så arbetar de med det. Men oftast finns där ett samband mellan det fonologiska, grammatiska och pragmatiska. Hon säger även att man som pedagog i förskolan bör vara konkret, och förklara mycket, samtidigt som man inte är för omständlig. Hon poängterar även vikten av att utgå från barnets nivå. Vidare förklarar hon att barn med språkstörningar ofta har ett sämre arbetsminne, och att detta försvårar inläringen.

Informant B menar att det är viktigt att ha kunskap för att kunna underlätta för de barn som har språkstörningar. Vidare säger hon att man måste vara varsam med språket. Som vuxen

måste man tänka på sitt språk och hur man uttrycker sig, då många barn med språkstörningar har problem med förståelsen. Ett bra hjälpmedel är att använda tecken som stöd, alltså tecken för att förstärka ordens betydelse.

Informant C nämner att det är viktigt att stimulera språkglädjen. Att känna glädje inför att samtala och föra en dialog är något man kan arbeta med. Hon menar också att det är betydelsefullt att veta var i munnen man sätter tungan för att kunna utveckla det fonologiska talet. Det är av stor vikt att ta reda på var i utvecklingen barnen befinner sig i fråga om språket, detta för att kunna lägga upp en strategi som underlättar för barnen. Något annat hon nämner är en tydlig struktur under dagen och att arbeta konkret, samt att utgå från barnets nivå. Vidare säger hon att bilder är till stor hjälp, då det är nyttigt att arbeta visuellt. När barnet inte förstår språket är det viktigt att man tar små steg, med enkla, korta meningar, alltså med andra ord att man börjar från grunden. Slutligen säger hon att ” man ska ha roligt, för när man har roligt lär man sig”.

Informant D menar att det är bra att använda sig av mindre och förenklade texter då barnen ska lära sig läsa och skriva, men även förbereda och förklara för att skapa en förförståelse inför nytt material. Hon nämner datorn, och menar att det kan vara till stor hjälp för barn med språkstörningar då de får både den visuella och verbala delen på ett tydligt och konkret sätt. Hon menar även att det är viktigt att hitta rätt hjälpmedel och att använda sig av rätt pedagogik för att underlätta. Vidare säger hon att det viktigt att informera omgivningen, så att de får förståelse för vad det innebär att ha en språkstörning. Hon anser också att det är av stor vikt att man uppmärksammar språkstörningar så tidigt som möjligt, för att man lättare ska kunna sätta in resurser. Hon tycker att tecken som stöd är ett bra hjälpmedel, då barn som har svårt för att uttrycka sig automatiskt använder sig av händerna för att göra sig förstådda. För att få reda på var barnet befinner sig i sin språkutveckling, kan det vara bra att göra en utredning hos logoped för att sedan sätta rätt diagnos.

Informant E menar att en bra början är att först fastställa vilken grad av språkstörningar barnet i fråga har. Vidare poängterar hon vikten av att arbeta individuellt med barnen, och att arbeta specifikt med det de har problem med, detta gör hon genom att kartlägga vilka delar i språket de har problem med. Arbetar man i förskolan, så tycker hon det är bra att använda sig av spel som stimulerar språket. Vidare förklarar hon att hon själv arbetar med äldre barn i skolan, och hon anser att det är lättare då man kan förklara på ett mer konkret sätt, samt göra

dem medvetna om hur de ska använda sig av tungan för att få rätt uttal. Därefter säger hon att det är svårt att göra på detta sätt i förskolan, då man istället får leka sig fram. Slutligen säger hon att det är viktigt att träna lite varje dag.

Informant F menar att det är viktigt att göra föräldrarna medvetna redan på BVC (barnavårdscentralen) om vad man kan göra för barnen för att de ska få ett bra språk. Därefter informera personal som arbetar med barnen. Hon nämner även TRAS, tidig registrering av språkutveckling, som ett bra utbildningsmaterial till personal inom förskola. Andra hjälpmedel hon nämner, är sånger, lekar, övningar av prepositioner, att använda sig av konkret material, tecken som stöd, att benämna saker med dess rätta namn samt att tala långsamt med små, korta meningar.

Informant G menar att barn med språkstörningar behöver mer stimulans och upprepning för att lära sig, de behöver fler exempel på hur man sätter ihop ord till meningar. Hon säger också att det är viktigt att man tar sig tid att prata med barnen. Som pedagog i förskolan är det även av stor vikt att man anpassar sig efter vad barnen klarar av, och att man utgår från deras nivå. Vidare säger hon att man bör uppmuntra föräldrarna att söka hjälp hos logoped, så att man kan göra en utredning, detta för att kunna kartlägga varför barnet har en språkstörning. Som exempel ger hon att barnet kan ha en hörselnedsättning, och det är då viktigt att man upptäcker det i tidig ålder för att kunna sätta in rätt resurser. Det är även viktigt att stimulera ordförrådet, och detta gör man genom att benämna allt det praktiska man gör i vardagen. Exempelvis ”nu tar jag en blå penna och ritar ett streck”. Hon tycker även att det är viktigt att barn lär sig att lyssna på andra.

5.5 Försvinner språkstörningar med åren?

Informant A säger att språkstörningar inte försvinner, då de alltid ligger kvar som en störning. Men hon påpekar att man kan bli hjälpt, och att det i vuxen ålder inte behöver vara något som uppmärksammas, då man ofta lärt sig olika metoder för att underlätta för sig själv.

Informant D säger att en störning är något man har hela livet, men det kan ta sig uttryck på olika sätt.

Informant E svarar här att hon tror att språkstörningar kan försvinna med rätt sorts träning.

Informant G menar att alla barn och ungdomar utvecklas, men att det finns en liten del av de barn som lider av språkstörningar som har med sig det i vuxen ålder. Hon säger även att vissa barn som får hjälp av logopedier i tidig ålder ofta blir normaliserade, alltså får ett fullständigt språk. Men det menar hon att man kan växa, eller att det kan rättas med åldern med mer eller mindre hjälp av omgivningen. Slutligen säger hon att det finns en liten grupp barn, som har språkstörningar som är mer bestående och som kommer att påverka dem hela livet.

5.6 Kopplingar till andra diagnoser

Informant A beskriver att det ofta går att koppla språkstörningar till dyslexi. Hon tar upp att svårigheter ofta uppstår då barnet ska lära sig läsa och skriva. Detta förklarar hon med att barn med språkstörningar ofta har problem med förståelsen, och detta leder i sin tur till att de inte förstår innebörden i det de läser och skriver. Vidare säger hon att det är svårt att veta hur språkstörningen kommer att påverka läs- och skrivinläringen, och hon menar även att det är ett problem man får handskas med vid uppkomsten. Hon förklarar också att ”språkstörningar inte har något med intelligens att göra, utan det handlar bara om den verbala delen”.

Informant B och C berättar om en undersökning gjord i Göteborg med 21 barn som hade språkstörningar. Hälften av dem hade även fått diagnosen autism.

Informant D säger att barn med språkstörningar nästan alltid utvecklar någon form av läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi. Detta på grund av att de ofta har problem med förståelsen, vilket då också resulterar i att de inte förstår vad de läser och skriver. Hon nämner även att man förr i tiden klassade språkstörda barn som utvecklingsstörda. Men idag är vi mer upplysta och har därför lättare för att hitta och uppmärksamma barn med språkstörningar. Slutligen säger hon att många barn som har diagnosen ADHD (attention deficit/hyperactivity disorder, svensk översättning ”uppmärksamhetsstörning med överaktivitet”) oftast har en språkstörning också.

Informant F ser av egen erfarenhet en tydlig ökning av språkstörningar genom åren. Hon nämner även att det går att koppla språkstörningar till bland annat ADHD.

Informant G menar att det finns en del diagnoser och syndrom som har kopplingar till språkstörningar, däribland nämner hon att barn med autism ofta lider av språkstörningar. Hon förklarar även att det finns människor som drabbas av språkstörningar i samband med olyckor eller sjukdomar, detta kallas då afasi.

6. Sammanfattning och analys

Informanterna är överens om att språkstörningar innebär att man inte har ett fullständigt utvecklat språk. Flertalet definierar det även som en svårighet med en eller flera delar utav språket. Vi uppfattade att en del av informanterna var osäkra över definitionen. Detta kanske beror på att informanterna inte fått frågorna i förväg, och därför inte heller hunnit reflektera över definitionen av språkstörningar. Om de hade fått frågorna innan intervjuerna, hade de kanske haft större möjligheter att formulera innebörden av språkstörningar. Kanske är det därför informant E, svarar att hon ”inte på rak arm kan förklara vad ordet språkstörning innebär”. En annan möjlig orsak kan vara att vi använde oss av bandspelare för att spela in vad som sades. Detta kan kanske bidra till osäkerhet, om man inte är van vid att medverka i intervjuer där bandspelare förekommer. Informant F nämner att hon har mött olika tolkningar av ordets innebörd, även detta kan kanske vara något som ligger till grund för en del av de intervjuades tveksamhet inför definitionen. Något som informant A tar upp, är att man kan ha olika grader av språkstörningar, allt från lättare till gravare. Kanske kan definitionen även bli annorlunda beroende på vilken grad av språkstörningar det handlar om.

Samtliga informanter är överens om att språkstörningar är allvarigare än språksvårigheter. Informant A och G menar att en språksvårighet kan bero på att man är flerspråkig, men att det då inte handlar om en språkstörning. Informant D och E säger att man med rätt träning och stimulans kan bli av med sin språksvårighet. Informant F påpekar att många har svårt att skilja på begreppen språkstörning och språksvårighet. Vi fick känslan av att detta inte var något de reflekterat över tidigare. Detta kan bero på att skillnaderna inte tydligt framkommer i litteratur kring språkstörningar, eller att som informant F nämner att begreppen används ”slarvigt”.

Alla informanter nämner ärftlighet som en möjlig orsak till språkstörningar. Alla de intervjuade utom informant F anser att språkstörningar inte kan vara ett resultat av för lite språklig stimulans från föräldrarna. Informant F menar att för lite vuxenkontakt kan medföra språkstörningar. En orsak till att informant F inte delar de andras synsätt, kan vara att hon inte har samma utbildning samt erfarenhet som de andra informanterna. Det kan också bero på att hon, som specialpedagog, inte fokuserar på att hitta möjliga orsaker till språkstörningar, då bedömningar och utredningar i synnerhet görs av logopedier.

Somliga nämner även för tidigt födda barn samt förlossningsskador som möjliga orsaker. Informant G är den enda som anger hjärnskada till följd av missbruk under graviditeten som en möjlig bakomliggande orsak till språkstörningar. Eftersom informant G är ensam om att nämna missbruk i samband med graviditet som en möjlig orsak, kan detta vara en följd av tidigare erfarenheter, där hon stött på barn med språkstörningar vars föräldrar missbrukat. Majoriteten påpekar dock att det inte finns några fastställda orsaker till uppkomsten av språkstörningar och menar att det endast är spekulationer och teorier utan forskning som stöd. Informanterna är överlag överens om att det finns orsaker som ligger bakom språkstörningar, men att de orsakerna fortfarande är okända.

Flertalet av informanterna menar att det är viktigt att man uppmärksammar språkstörningar så tidigt som möjligt. Vidare anser de även att man bör samtala med föräldrarna för att få dem att kontakta logoped. Detta för att en utredning ska kunna göras, så att barnet i fråga får den hjälp som krävs. De nämner även vikten av att informera omgivningen för att skapa en förståelse för innebörden av språkstörningar. De anser också att man bör göra en individuell kartläggning av barnets språkutveckling, för att kunna se vilka delar av språket som behöver förbättras. Vidare förklarar de att det är viktigt att man som pedagog anpassar sig efter barnet, är tydlig och konkret, samt att man använder sig av rätt hjälpmedel. De anser också att tecken som stöd, är ett bra sätt att underlätta för barn med språkstörningar. Informant D förklarar även att barn som har svårigheter med att uttrycka sig, automatisk använder händer som stöd när de talar. Detta är antagligen något informant D har uppmärksammat i arbetet med språkstörda barn. Kan det vara så att kroppsspråket är ett alternativ till det talade språket för barn med språkstörningar?

Informant E anser att det är enklare att arbeta med äldre barn i skolan, då man på ett konkret sätt kan beskriva hur de ska sätta tungan i munnen för att uttala ord på rätt sätt. Fortsättningsvis anser hon att det är svårare att arbeta med barn i förskolan, då man måste leka fram språkutvecklingen. Detta kan bero på att hon inte har tidigare erfarenheter av att arbeta med yngre barn, för informant C som arbetar med språkstörda barn i åldern 3-6 använder samma metod. Hon anser att det är av stor vikt för att kunna utveckla det fonologiska talet. Anledningen till att informant E anser att det kan vara en svårighet att arbeta med yngre barn på detta sätt, kan vara att hon inte har samma pedagogiska erfarenhet som informant C.

Informant A och D är överens om att språkstörningar är något man har kvar genom hela livet, men de säger också att störningen kan se ut på olika sätt under årens gång. Informant E tror däremot i motsats till informant A och D att språkstörningar kan försvinna med rätt hjälp. Informant G nämner att det finns barn som aldrig blir av med sin språkstörning, men att det kan försvinna om man får hjälp av logoped i tidig ålder. Kan det vara så att informant E och G som är logoped, har mer kunskap samt använder sig av andra metoder för att underlätta för barn med språkstörningar? Och att de därför oftare ser positiva resultat, i form av språkstörningar som försvinner. Eller talar logopederna endast om lättare språkstörningar, eller kanske till och med om språksvårigheter när de menar att de kan försvinna? Informant A påpekar att även om man har en språkstörning, så behöver den inte märkas i vuxen ålder. Kan det då vara som informant A säger, att personen i fråga har lärt sig metoder för underlätta för sig själv? Och att det i sin tur leder till att man tror att språkstörningen har försvunnit?

Informant A och D nämner att dyslexi och läs- och skrivsvårigheter ofta kan återkopplas till språkstörningar. En annan koppling som informant B, C och G nämner är att många barn med autism även kan lida av språkstörningar. Informant D och F beskriver att barn med diagnoser, såsom ADHD även kan kopplas till språkstörningar. Genom svaren kan vi se tydliga kopplingar till andra diagnoser, såsom dyslexi, ADHD och autism. Informant G talar även om afasi, och förklarar att afasi är en förvärvad språkstörning, och att detta innebär att man fått språkstörningen i samband med olycka eller sjukdom. Då afasi uppkommer på grund av sjukdom eller olycka har vi valt att inte fördjupa oss mer inom det.

7. Diskussion

Vi anser att vår metod, i form av intervjuer, fungerade bra som forskningsmaterial. Dock är vi osäkra över bandspelarens påverkan på de intervjuade. Man bör ha i åtanke att svaren kan påverkas, om de intervjuade inte är vana vid att bli inspelade. Men trots detta anser vi att bandspelaren är ett bra hjälpmedel vid intervjuer, då man får med allt som sägs.

Innan vi påbörjade intervjuerna förstod vi inte skillnaden mellan språkstörningar och språksvårigheter. Vi trodde att begreppen hade samma innebörd och upplevde att skillnaderna inte var särskilt tydliga i den litteratur vi läst. Detta ledde till att vi valde att ha med frågan ”är det någon skillnad mellan språkstörningar och språksvårigheter?”. Under den första intervjun framkom dock att skillnaden mellan de olika begreppen var stor. Informant A förklarade på ett tydligt och konkret sätt vad som skiljde språkstörningar och språksvårigheter åt. Följande informanter gav sedan likvärdiga förklaringar. Detta ledde till ökad kunskap och förståelse från vår sida gentemot skillnaderna av de olika begreppen.

Rygvold (2001) menar att språkstörningar innebär en svårighet att förmedla budskap till omgivningen. Vidare beskriver Centerheim-Jogeroth (1988) att språkstörningar kan yttra sig i litet ordförråd, dålig grammatik, uttalsfel, upphakningar och dålig satsbildning. Liknande definitioner fick vi även från de intervjuade informanterna. De anser också att språkstörningar kan innebära problem med olika delar av språket. Vi anser att de definitioner vi fick i vår forskningsbakgrund stämmer väl överens med de definitioner vi fick av de intervjuade. Dock blev vi konfunderade över informant E, då hon ”inte på rak arm kan förklara vad ordet språkstörning betyder”. Överlag fick vi ett osäkert intryck av informant E då hon hela tiden påpekade att hon var nyexaminerad och inte hade någon erfarenhet. Dock kan detta kanske även bero på att hon inte är van vid att bli intervjuad, vilket leder till en viss osäkerhet.

När vi ställde frågan vad skillnaden är mellan språkstörningar och språksvårigheter så fick vi likartade svar. Samtliga informanter ansåg att språkstörningar är allvarigare än språksvårigheter. Vi uppfattade det som att detta var en fråga de sällan reflekterat över, då flertalet fick fundera innan de kunde ge ett konkret svar. Detta kan bero på att de inte blivit tilldelade frågorna innan intervjun ägde rum. Vi anser att det är av stor vikt att kunna skilja på begrepp såsom språkstörningar och språksvårigheter, då det uppenbarligen inte har samma betydelse. De informanter vi intervjuade arbetar med språket varje dag vilket bör medföra kunskap om skillnader mellan olika begrepp. Informant F förklarar att en del har svårt för att

skilja på språkstörningar och språksvårigheter, då hon anser att begreppen används ”slarvigt”. Under intervjun med informant F fick vi uppfattningen att hon inte själv kunde skilja på begreppen. Hon förklarar att det är stor skillnad på begreppen, och nämner att flerspråkiga barn kan ha svårigheter med språket, men att detta inte behöver betyda att de har en språkstörning. Samtidigt så menar hon att en bakomliggande orsak till språkstörningar kan bero på flerspråkighet, vilket leder till att hon motsäger sig själv. Vi anser att hon hade en bra förklaring till vad skillnaderna är mellan språkstörningar och språksvårigheter, men vi upplevde att hon trots detta blandade ihop begreppen, vilket ledde till att vi hade svårigheter med att förstå vad hon egentligen menade.

Enligt vår forskningsbakgrund är orsakerna till språkstörningar okända. Det finns teorier som tyder på att språkstörningar kan vara ärftliga eller medfödda. ABC logopedtjänst tar även upp att de i ovanliga fall kan bero på komplikationer i samband med graviditeten, eller så kan det bero på att barnet har varit utsatt för ett trauma. Detta är även något som informant A nämner, men poängterar samtidigt att det är ytterst sällan, och endast i extrema fall. Vidare framkom det att det endast var informant F som trodde att för lite stimulans av föräldrarna kunde vara en bakomliggande orsak till språkstörningar. Vi blev lite förvånade över detta svar, då forskningen pekar på annat. ABC logopedtjänst framhäver att föräldrar inte behöver känna oro, då språkstörningar inte kan bero på för lite språklig stimulans av föräldrarna. Något som flertalet av de intervjuade framhäver är att för lite stimulans från föräldrarna endast kan leda till enklare språksvårigheter, samt ett torftigt språk. Men som informant D framhäver kan för lite stimulans försvåra utvecklingen för redan språkstörda barn. Innan forskningen gjordes trodde vi att en bakomliggande orsak kunde vara för lite stimulans från föräldrarna. Detta berodde på att vi då inte hade kunskap om skillnaderna mellan språkstörningar och språksvårigheter. Nu anser vi utifrån intervjuerna och forskningsbakgrunden att för lite stimulans endast kan försvåra en språkstörning, eller i vissa fall leda till lättare språksvårigheter.

Söderbergh (1979) tar upp vikten av att stimulera språket redan i tidig ålder, detta genom språk lekar, rim och ramsor samt tittut-lekar. Detta är något även informant F tar upp. Hon nämner att sånger och diverse lekar är ett bra hjälpmedel när man vill stimulera språket hos barn. Vi upplever att vi utifrån intervjuerna borde ha fått mer konkreta tips på hur man som pedagog i förskolan kan underlätta för de barn som lider av språkstörningar, detta eftersom vi specifikt bad om det. Nettelbladt och Salameh (2007) beskriver dock många konkreta tips,

och ger förslag på hur man kan göra för att underlätta och stimulera språket hos språkstörda barn. Blom och Sjöberg (2000) framhäver datorn som ett bra redskap för barn med språkstörningar. Detta är något som även informant D tar upp i intervjun. Hon anser att datorn är till stor hjälp, då både den visuella och verbala delen stimuleras. Flertalet av de intervjuade nämner även vikten av att göra en ordentlig utredning, för att barnet ska kunna bedömas på rätt sätt. Blom och Sjöberg (2000) belyser även detta, och menar att de som gör utredningarna bör ha god kunskap kring språkstörningar, för att barnet ska få en rättvis bedömning. Även Nettelbladt och Salameh (2007) tar upp detta, och menar att det krävs mer än ett enkelt språktest för att kunna avgöra om barnet har en språkstörning, och även av vilken grad språkstörningen är. Utifrån intervjuerna och forskningsbakgrunden anser vi att det är en svårighet att som pedagog i förskolan kunna bedöma utifall barn lider av språkstörningar eller språksvårigheter. Därför är det av stor vikt att man som pedagog talar med föräldrarna, för att sedan kontakta logoped. Det framkom även av de logopederna vi intervjuade att det är viktigt att uppmärksamma språkstörningar så tidigt som möjligt för att kunna kontakta logoped och få hjälp. Utifrån våra intervjuer och forskningsbakgrund kan vi även se tydliga kopplingar till andra diagnoser, såsom ADHD, autism samt dyslexi. Men som vi tidigare nämnt behöver en språkstörning inte innebära att man lider av andra diagnoser.

Enligt vår undersökning har vi kommit fram till att uppkomsten till språkstörningar fortfarande är okänd. Det finns dock teorier som pekar på möjliga bakomliggande orsaker, såsom bland annat ärftlighet och förlossningsskador. Vi kan även dra slutsatsen utifrån våra intervjuer att det finns skillnader mellan begreppen språkstörningar och språksvårigheter. Dock har vi blivit medvetna om att gränsen mellan en lätt språkstörning och en språksvårighet kan vara svår att urskilja, då begreppen används på olika sätt. Vi upplever att litteraturen i vår forskningsbakgrund inte tar upp och framhäver vilka skillnaderna är mellan språkstörningar och språksvårigheter.

Vi frågade även huruvida de intervjuade tror att språkstörningar kan försvinna eller inte. Detta var en fråga som inte ställdes till samtliga informanter, eftersom den uppkom spontant. Dock så var informant A och D överens om att språkstörningar inte försvinner, då det är en störning som antingen är medfödd eller ärftlig. Informant E och G tror däremot att det med rätt hjälp och träning kan försvinna, men informant G säger även att det finns de barn som aldrig blir av med sin språkstörning. Vi anser att en språkstörning inte kan försvinna, då vi utifrån vår undersökning tror att det är en störning som finns i hjärnan. Teorier visar på att

språkstörningar kan vara både ärftliga och medfödda, och utifrån dessa teorier tror vi inte att en språkstörning kan försvinna. Däremot så tror vi att rätt stimulans samt träning kan underlätta, och att man på det sättet kan lära sig att använda språket på ett väl fungerande sätt. Det kan då verka som att språkstörningen har försvunnit, men vi tror att den ändå ligger kvar som en störning i hjärnan. Vi tror dock att språksvårigheter kan försvinna, då detta inte handlar om en störning i hjärnan. Nettelbladt och Salameh (2007) skriver att en lättare form av språkstörningar ofta är av övergående natur. Vi undrar därför om Nettelbladt och Salameh ser en lättare språkstörning som detsamma som en språksvårighet? Kan det vara så att de informanter som tror att språkstörningar kan försvinna, i själva verket talar om en lättare språkstörning, alltså en språksvårighet som inte är en störning i hjärnan? Eller kan det vara så enkelt att pedagogerna inte kan skilja på begreppen, språkstörningar och språksvårigheter? Vi upplever att det har varit ett intressant ämne att forska om. Som blivande pedagog anser vi att ämnet har hög relevans, då vi troligtvis kommer att stöta på barn med språkstörningar. I samband med undersökningen har nya frågor och funderingar uppkommit, såsom var går gränsen mellan språksvårigheter och språkstörningar? Och är språkstörningar något man har hela livet?

8. Sammanfattning

Vad innebär det att ha en språkstörning och hur kan man underlätta för barn med språkstörningar? Detta är vårt syfte med vår undersökning. Som pedagog anser vi att det är av stor vikt att ha kunskap om språkstörningar, då vi med all säkerhet kommer att stöta på barn med språksvårigheter eller språkstörningar.

I vår forskningsbakgrund tar vi upp möjliga bakomliggande orsaker till uppkomsten av språkstörningar. Teorier pekar på att språkstörningar kan vara ärftliga eller följden av förlossningskomplikationer. Trots dessa möjliga bakomliggande orsaker finns det idag inga forskningar som kan bevisa vad som ligger bakom uppkomsten av språkstörningar. Vi tar även upp litteratur som beskriver på vilket sätt man kan underlätta för barn med språkstörningar. Här nämns bland annat datorn och tecken som stöd som möjliga hjälpmedel. Vidare framkommer även att konkret material såsom sånger, rim och ramsor är bra redskap i arbetet med språkstörda barn.

Vår undersökning baseras på intervjuer med informanter ur tre olika kommuner. Detta för att se om kunskaperna, erfarenheterna och tillvägagångssätten är olika från kommun till kommun. Informanterna är utbildade specialpedagoger, talpedagoger och logoped. Dessa tre yrkeskategorier stöter på och arbetar med barn som har svårigheter med språket dagligen.

Utifrån undersökningen kom vi fram till att vissa informanter hade svårigheter med att skilja på begreppen språksvårigheter och språkstörningar. Detta var något även vi skribenter hade svårigheter med innan vi gjort vår undersökning. Detta kan bero på att begreppens skillnader inte diskuteras tillräckligt i litteratur om språkstörningar.

9. Referenslista

Arnqvist A. (1993) *Barns språkutveckling* Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-35961-6

Asmervik S. Ogden T. & Rygvold A. (2001) red. *Barn med behov av särskilt stöd* Studentlitteratur, Lund ISBN 91-44-01561-5

Blom I. & Sjöberg M. (2000) *Leva med språkstörning* Bilda förlag, Stockholm, ISBN 91-574-5348-9

Bodin Bratlie T. (1996) *Språket finns i allt vi gör*, Fälth, Solna, ISBN 91-7724-735-3

Centerheim - Jogeroth M. (1998) *Vägen till språket*, Liber, Stockholm, ISBN 91-47-00256-5

Dahlgren G. Gustavsson K. Melgren E. Olsson L. (2002) *Barn upptäcker skriftspråket*, Stockholm, ISBN 91-47-04908-1

Denscombe M. (1998) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenska*, Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-01280-2

Gillberg C. & Ödman M. (1994) *Dyslexi, vad är det?* Bokförlaget Natur och kultur, Borås ISBN 91-27-04183-2

Gunnemark E. (1996) *Konsten att lära sig språk*, Länstryckeriet, Göteborg, ISBN 91-630-3989-3

Holmberg E. (1990) *Språkförskolan i Örebro*, Socialförvaltningen, Örebro, ISSN 1100-6668

Läraryrskommittén (2006) *Lärarens handbok, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass och fritidshemmet*. ISBN 91-85096-830

Nettelbladt U. & Salameh E-K. (2007) *Språkutvecklingen och språkstörning hos barn* Studentlitteratur, Poland, ISBN 978-91-44-01771-6

Petersson M. (1998) *Att möta barn i behov av särskilt stöd* Liber, Stockholm, ISBN 91-47-04912-X

Permer K. (1987) *Barnet och det talade språket*, Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-26071-7

Svensson A. (1998) *Barnet, språket och miljön*, Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-60041-0

Svensson A. (2005) *Språkgädje: språklekar i förskola och skola*, Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-03900-X

Söderbergh R. (1979) *Barnets tidiga språkutveckling* Liber, Solna, ISBN 91-40-60860-3

Trillingsgaard A, A. Dalby M. & R. Östergaard J. (1999) *Barn som är annorlunda* Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-00982-8

Roos C. & Fischbein S. (2006) *Dövhet och hörselnedsättning: Specialpedagogiska perspektiv* Studentlitteratur, Lund, ISBN 91-44-04732-0

Vetenskaplig artiklar:

Hellman S. (2006-06-05) *Stimulans viktig vid språkstörning* Hufvudstadsbladet

Rantala A. (1995-02-02) *Språkstörningar bland barn ökar: Tidig upptäckt och flitig träning förbättrar talet* Helsingborgs Dagblad

9.1 Internetreferenser

Socialstyrelsen:

<http://www.ds.se/upload/Filer/Sjg/%C3%85rsber%C3%A4ttelser%202005/Barn%20med%20grav%20spr%C3%A5kst%C3%B6rning.pdf>

Barn med språkstörningar:

<http://www.sprakstoring.org/om.shtml>

ABC Logopedtjänst:

<http://www.abcllogopedtjanst.se/sprakstoring.htm#2>

Mun-H-Centret:

<http://www8.vgregion.se/mun-h-center/Archive/PDF/Sammanst%C3%A4llningar/Svenska/ObsSchema/sGRAo.pdf>

Afasi:

<http://www.afasi.se/vad.shtml>

Logoped/talpedagog/specialpedagog:

<http://www.studentbibliotek.se/doku.php/logopedi>

Nationalencyklopedin:

www.ne.se

Arbetsförmedlingens hemsida:

<http://afi3.ams.se/Go.aspx?chFrameCenterHexURL=687474703A2F2F616669332E616D732E73652F79726B656E2F59726B65734265736B7269766E696E672E617370783F6959726B6549643D333632>